

בְּמוֹךְ שְׂבָאוֹנָה וּבְמוֹךְ שְׂפָסְנֵלָה וְכוּ', והוא הדין שגם איש יכול לצאת במוך שבאוֹנו ובסנדלו, והמשנה נקטה אשה כיון ששייך בה גם מוך לנדתה (קול הרמ"ז, שבת של מ).

וּבְמוֹךְ שְׂהַתְקִינָה לְגִדְתָּהּ, כדי שיבלע בו הדם ולא יטנפו בגדיה (רש"י), ולפי שבעת נדתה היא שופעת דם ומשתמשת כל הזמן במוך, לכך נחשב המוך כאחד מבגדיה. אך כִּס שְׂעוּשָׁה הִזָּב לִזְיָתוֹ אינו נחשב כאחד מבגדיו שאינו שופע זיבה כל הזמן, ובזמן שאינו משתמש בו נחשב כמשוי (הגהות רא"מ הורבין, ובכך מיישב את קושיית תוס' על רש"י). ויש מפרשים, שמוך זה נועד כדי שהדם לא יפול על בשרה ויצער אותה, אך מוך שנועד כדי שלא יטנפו בגדיה, נחשב כמשוי ואסור לצאת בו (תוס', רשב"א). ■ להלכה, מוך שְׂעוּשָׁה אֹתוֹ כדי שלא תתלכך אסורה לצאת בו [אלא אם כן הוא מלבוש גמור], ומוך שְׂעוּשָׁה אֹתוֹ כדי שלא יפול הדם על בשרה ויצער אותה, מותרת לצאת בו [כדעת תוס'] (שו"ע או"ח שא, יג, ושג, טו).

וּבִלְבָד שְׂלֵא תִתֵּן לְכַתְחִלָּה קְשֶׁת פלפל ומלח לתוך פיה, כיון שאסור לעשות רפואה בשבת (תוס' כאן, ובעירובין קב, ב ד"ה מחזירין, בשם הרב יוסף). ויש מפרשים, שכשמכניסה לכתחילה לתוך פיה נראה שמערימה ועושה כן כדי להוציאם בשבת, ולביאור זה גם מוך בסנדלה ולנדתה אסורה ליתן לכתחילה בשבת (תוס' כאן, ובעירובין שם). ויש סוברים, שגם לביאור זה מותרת ליתן מוך בסנדלה, שאינה נראית כמערימה הואיל וניכר שצריכה לכך (נאליה רבה שג, כג, ע"פ ספר התרומה רמ ונוד ראשונים).

וְאִם נָפַל לֹא תִחְזֹר כשנפלו לארץ, שבמקרה זה הרפואה שעשתה בערב שבת התבטלה לגמרי, ואסור לעשות רפואה חדשה בשבת [שמה יבוא לכתוש סממנין], אך כשנפלו על כלי יכולה להחזירם לפיה, שהרפואה שעשתה בערב שבת לא התבטלה לגמרי, ורפואה שהתחילה לעשותה בערב שבת יכולה להמשיך ולעשותה בשבת (מחצית השקל שג, יא, בביאור התוס' עירובין קב, ב ד"ה רטיה). ולביאור שאסור ליתן לכתחילה משום שנראית כמערימה, גם כשנפלו על כלי אסור להחזירם, כיון שעדיין נראית כמערימה (מג"א שם, יא, אולם ראה שם במחצית השקל בשם התוס' שבת).

■ להלכה, מותרת לצאת בפלפל ובגרגר מלח שנתנה בפיה קודם שבת, אך בשבת עצמה אסורה לתת פלפל וגרגר מלח לתוך פיה, וכן אם הפלפל והגרגר מלח נפלו מפיה בשבת אסורה להחזירם (שו"ע או"ח שג, טו), לפי שנראית כמערימה ועושה כן כדי להוציאם בשבת, וגם משום שכל מעשה רפואה אסורה עשייתו בשבת (משנ"ב שם, ג, וראה שם מה הדין כשנפל על כלי). אך מותרת להניח בשבת עצמה מוך באזנה ובסנדלה ואינה נראית כמערימה, כיון שניכר שצריכה לכך (משנ"ב שם).

גְּמָרָא. אֵיידִי דְתָנָא זְקָנָה בְּשֵׁל יְלָדָה תָּנָא נְמִי יְלָדָה בְּשֵׁל זְקָנָה, ובשניהם אסורה לצאת בשבת שמה ללעג עליה ותסירם מראשה (רש"י תוס'). ויש שגרסו בגמרא 'לדה בשל זקנה כדי נסבה' (רי"ף, ריטב"א המיוחס לר"ף), שבאמת מותר לילדה לצאת בחוטי שער של זקנה ואין חוששים שמה תסירם מראשה כיון שגנאי הם לה, ורק לזקנה אסור לצאת בחוטי שער של ילדה שמה תסירם מראשה להראות לחברותיה כיון ששבח הם לה (רמב"ם שבת ט, ט, ומגיד משנה שם), ולדבריו אסורה לצאת בשבת רק בתכשיט שמתנאה בו, או בתכשיט שעלול ליפול ממנה, אך דבר שמתגנה בו מותרת לצאת בו, ואין חוששים שמה תסירנו (מרומי שדה). ■ להלכה, מותר לצאת בחוטי שער בשבת, בין שעשויות משערה או משער חברתה, או משער בהמה, אך ילדה אסורה לצאת בשל זקנה וזקנה אסורה לצאת בשל לדה, שמה תסירם בשבת (שו"ע או"ח שג, יד).

שְׁזָנוּ עֵינֵיהֶם מִן הָעָרוֹה - ו'זנו' לשון מזון הוא, שנתנה במראית העין (רש"י). ויש שפירש, ש'זנו' מלשון זנות הוא (מהרש"א).

מִפְנֵי מָה מָנָה הַכְּתוּב תַּכְשִׁיטִין שְׂבָחוּץ וְכוּ', והסיבה שהביאו דוקא תכשיטים אלו לכפרה, כיון שהם הביאו אותם לידי הרהור עבירה, וממה שהביאו טבעת לכפרה אף שהיא במקום מגולה, למדנו שכל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה, והוצרכו לכפרה על כך (מהרש"א).

כָּל הַמְּסַתְכֵל בְּאַצְבַּע קִטְנָה שֶׁל אִשָּׁה כְּאִילוּ מְסַתְכֵל בְּמִקוֹם הַתּוֹרְפָה, כשמסתכלן להסתכל באצבעה כדי ליהנות ממנה (רמב"ם אסורי ביאה כא ב, חינוך קפח), ואיסור זה באשת איש הוא מהתורה ובפנויה הוא מדרבנן, ויש אומרים שגם באשת איש הוא רק מדרבנן (בית שמואל אה"ע כא, ב). ■ להלכה, אסור להסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה כדי ליהנות ממנה (שו"ע אה"ע שם, א), ואם מסתכל עובר בלאו של 'ולא תתורו אחרי עיניכם' (משנ"ב עה, ז, וראה שם ובהע' דרשו שם מה הדין בראיה סתם לפי תמוה).

מְשֻׁנָּה. הַקְּדָמָה: במשניות אלו [משנה זו והמשנה הבאה (סה, א)] מבואר באלו תכשיטים בגדים יכולה האשה לצאת בשבת (מאירי לעיל זו, ד"ה במה).

יֹצֵאָה אִשָּׁה בְּחוּטֵי שַׁעַר וְכוּ', שאינם תכשיט ואין לחוש שמה תסירם כדי להראותם לחברותיה (משנ"ב שג, לו). וכן אין לחוש שמה תצטרך לטבול טבילה של מצוה ותצטרך להסירם כדי שלא יחצצו וכדרך שחששו בחוטי צמר (לעיל זו, א), כיון שהמים נכנסים בחוטי שער ואינם חוצצים בטבילה אף שהם מההודקים היטב (פיה"מ לרמב"ם ומאירי, ע"פ הגמ' לעיל זו, ב).

וּבְטוֹטְפֹת - תכשיט מזהב הניתן על מצח האשה מאוזן לאוזן, **וּבְכֶסֶרֵיטִין** - תכשיט הכרוך סביב ראש האשה, וצדדיו יורדים על לחייה מכאן ומכאן (גמ' לעיל זו, ב, ורש"י שם).

בְּזִמְן שְׁהֵן תְּפֹרִין לסבכה [שמכסה את השער], שלא תבוא להסירם ולהראותם לחברותיה, שאם תסירם יתגלה שער (רש"י כאן ולעיל זו, א ד"ה בזמן), ובתולה שאין חוששת לגלות את שער, אסורה לצאת בתכשיטים אלו גם כשהם תפורים לסבכה (אור זרוע ב, פד). ויש מפרשים, שכשהם תפורים לסבכה אין חוששים שמה יפלו מראשה (רמב"ם שבת יט, י, רבינו פרחיה). ■ להלכה, מותר לצאת בתכשיטים התפורים לסבכה (שו"ע או"ח שג, ב), ויש אומרים שבתולה שלא חוששת לגלות שער, אסורה לצאת בתכשיטים אלו (רמ"א שם).

בְּכָבוֹל - כיפה של צמר שנותנת על ראשה, ואף שלעיל (זו, ב) יש מי שסובר שהכבול שאסור לצאת עמו לרשות הרבים הוא חותם של עבדות, מכל מקום כבול שמוותר לצאת עמו לחצר, לכל הדעות הוא כיפה של צמר (רש"י), שהרי היתר לצאת בכבול לחצר הוא כדי שלא תתגנה על בעלה [כמבואר בגמרא בסמוך], וטעם זה שייך רק בכיפה של צמר ולא בחותם של עבדות (רשב"א). ויש מפרשים, שמי שסובר שהכבול הוא חותם של עבדות, מותר לעבד לצאת עמו לחצר, כדי שרבו לא יחשוב שרוצה למרוד בו ויבואו לידי קטטה, ולדעה זו מותר לצאת בכיפה של צמר גם לרשות הרבים (תוס' לעיל זו, ב ד"ה א, רשב"א).

וּבְפָפָה נְקִירָת - קליעת שערות תלושות שהאשה מניחה על שערך כדי שתראה בעלת שער (רש"י, וכע"ז ברש"י ערכין ז, ב ד"ה בפאה), ויש שפירש, שהיא כעין כובע שמדביקים בו שער נאה כדי שתתקשט בשער (רמב"ם פיה"מ).